

Konsultatyf Orgaan

foar it
Europeesk Hânfêst foar regionale talen
of talen fan minderheden

foar it
Ramtferdrach oangeande it beskermjen
fan nasjonale minderheden

voor het
Europees Handvest voor regionale talen
of talen van minderheden

voor het
Kaderverdrag inzake de bescherming
van nationale minderheden

Jierferslach
2012

Jaarverslag
2012

Konsultatyf Orgaan Fries
K&M/3.40
Twibaksmerk 52
Postbus 20120
8900 HM Ljouwert

telefoan: 058-2925194
e-post: e.duijff@fryslan.nl

www.konsultatyforgaan.nl

Consultatief Orgaan Fries
K&M/3.40
Tweebaksmarkt 52
Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden

telefoon: 058-2925194
e-mail: e.duijff@fryslan.nl

www.konsultatyforgaan.nl

Konsultatyf Orgaan Frysk

Consultatief Orgaan Fries

Jierferslach
2012

Jaarverslag
2012

Ynhâldsopjefte

Inhoudsopgave

- 7 Foaropwurd
Voorwoord
- 9 Ynlieding
Inleiding
- 11 Taken
Taken
- 13 De aktiviteiten fan it Konsultatyf Orgaan yn 2012
De activiteiten van het Consultatief Orgaan Fries in 2012
- 15 De advisearjende taak neffens it Hânfêst en it Ramtferdrach
De adviserende taak overeenkomstig het Handvest en het Kaderverdrag
- 21 Takomstperspektyf
Toekomstperspectief
- 23 De gearstalling fan it Konsultatyf Orgaan yn 2012
De samenstelling van het Consultatief Orgaan Fries in 2012
- 25 Oersjoch fan de leden en de skriuwers fan it KO sûnt de oprjochting
Overzicht van de leden en de schrijvers van het COF sedert de oprichting
- 27 Taheakke: de advizen fan it KO oan de minister fan BZK
Bijlage: de adviezen van het COF aan de minister van BZK

Foaropwurd Voorwoord

It Konsultatyf Orgaan foar it Frysk (KO) is foarst in advysorgaan fan de minister fan Ynlânske Saken en Keninkryksrelaasjes (BZK). Dat nimt lykwols net wei dat it goed is, dat de belangstellende bûtenwrâld in byld kriget fan wat it KO is en docht. Dêrom dit jierferslach.

Op 24 july is ús foarsitter, Alfons Dölle, tige hommels ferstoarn. Hy hat ien jier lang foarsitter west. Wy ha Alfons Dölle yn dat jier kennen leard as in man dy't o sa belutsen wie by it Frysk en de juridyske wrâld fan it Frysk. Mei de tekst yn de advertinsje ha wy besocht om ús gefoel oer Alfons Dölle ta utering te bringen: *Alfons wie sûnt in jier ús foarsitter. Hy hie fuortendaliks in protte niget oan de matearje mei as doel om it Frysk syn folsleine gerak te jaan yn de wetjouwing. Hy fûn dat der noch in soad barre moast op it mêd fan it fersterkjen fan de posysje fan it Frysk en woe dêr sines oan bydrage. Wy binne ferslein no't dit wurk samar ynienen einiget.* Wy misse yn him in belutsen, aktive en tige betûfte foarsitter. Hy wie in nijsgjirrich en waarm minske.

It is ús (wetlike) taak om "De Haach" te rapportearjen en te advisearjen oer oangelegenheden dy't gearhingje mei de twa ynternasjonale ferdragen dy't it Frysk en de Friezen beskermje: it Europeesk Hânfêst foar regionale talen of talen fan minderheden én it Ramtferdrach oangeande it beskermjen fan nasjonale minderheden. Wiswier, dy misje stiet foarop! Yn dat ramt hawwe wy de yn dit jierferslach beskreaune advizen útbrocht.

Wy sjogge it dêrnjonken ek as ús opdracht, krekt om de niisneamde taak goed dwaan te kinnen, safolle as mooglik is op de hichte te bliuwen fan wat yn Fryslân en yn de Fryske mienskip mei syn âlde kultuer en prachtige taal te rêden is. Dat kin op meardere wizen. Yn dit jierferslach binne dêr foarbylden fan te finen.

Het Consultatief Orgaan Fries (COF) is eerst en vooral een adviesorgaan van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). Dat neemt echter niet weg dat het goed is dat ook de belangstellende buitenwereld een beeld krijgt van wat het COF is en doet. Daarom dit jaarverslag.

Op 24 juli is onze voorzitter, Alfons Dölle, zeer plotseling overleden. Hij is een jaar voorzitter geweest. Wij hebben Alfons Dölle in dat jaar leren kennen als een man die zeer betrokken was bij het Fries en de juridische wereld van het Fries. Met de tekst in onze advertentie hebben wij geprobeerd om ons gevoel over Alfons Dölle tot uitdrukking te brengen: *Alfons was sinds een jaar onze voorzitter. Hij had onmiddellijk veel belangstelling aan de materie met als doel het Fries een zijn volledige plek te geven in de wetgeving. Hij vond dat der nog veel gedaan moest worden op het terrein van het bevorderen van de positie van het Fries wilde daar het zijne aan bijdragen. Wij zijn verslagen nu dit werk zomaar ineens eindigt.* Wij missen in hem een betrokken, actieve en zeer deskundige voorzitter. Hij was een boeiend en warm mens.

Het onze (wettelijke) taak om "Den Haag" te rapporteren en te adviseren over aangelegenheden die samenhangen met de twee internationale verdragen die het Fries en de Friezen beschermen: het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden én het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden. Zeker, die missie staat voorop! In dat kader hebben we de in dit jaarverslag beschreven adviezen uitgebracht.

We zien het daarnaast ook als onze opdracht, juist ook om die net genoemde taak goed te kunnen vervullen, zoveel mogelijk op de hoogte te blijven van wat in Fryslân en in de

Tank giet út nei de minsken dy't ús it ôfrûne
jier bystien hawwe as adviseur.

Ut namme fan de leden,
R.C.M. Kamsma
vice-foarsitter

Friese gemeenschap met zijn oude cultuur en
prachtige taal omgaat. Dat kan op meerdere
manieren. Dit jaarverslag bevat daarvan
voorbeelden.

Dank gaat uit naar de mensen die ons het
afgelopen jaar hebben bijgestaan als adviseur.

Uit naam van de leden,
R.C.M. Kamsma
vice-voorzitter

Ynlieding Inleiding

As advysorgaan fan de minister fan BZK hawwe de wurksumheden fan it KO trochstrings in fertroulik karakter. Dit makke dat der nea net folle bekend wie oer de aktiviteiten fan it KO. By de leden joech dat net altyd in goed gefoel; it kin somtiden wichtich wêze dat de mienskip wit wat der dien wurdt. Dêrom waard der nei oerlis mei de minister besletten om yn 2012 in jierferslach te publisearjen oer it jier 2011. Dat earste eksterne jierferslach krige, ek yn de parse, posityf omtinken.

Dizze nije ynstek hat derta laat dat fia de webside ek mear bekend makke wurdt oer it wurk fan it KO. Sa binne sûnt de hjerst fan 2012 de advizen fan de lêste pear jier, dêr't de minister (ynhâldlik) op reagearre hat en akkoart gien is mei it iepenbier meitsjen, dêr te finen. As taheakke binne dizze advizen út 2012 ek yn dit jierferslach opnommen.

Yn maart is Grytsje Durkstra ôftreden. Sy fûn dat se nei tsien jier it stokje oerdrage moast. Se waard opfolge troch Houkje Rijpstra. Foar Gina Kamsma siet har twadde termyn der op; sy waard yn oktober op 'e nij beneamd. Eildert Duijff waard yn it ferslachjier beneamd ta fêste skriuwer.

Wy hoopje mei dit jierferslach iepenheid te jaan oer it wurk yn 2012 fan it KO oangeande de Fryske taal en kultuer.

Reäksjes, fragen of opmerkingen dy't by de útoefening fan de taken wichtich foar it KO wêze kinne wurde tige op priis steld. Dat sjogge wy ek as ien fan de mooglikheden om út te finen wat it ferlet en de winsken binne.

Als adviesorgaan van de minister van BZK hebben de werkzaamheden van het COF doorgaans een vertrouwelijk karakter.

Hierdoor was er niet veel bekend over de activiteiten van het COF. Bij de leden gaf dat niet altijd een goed gevoel; het kan soms belangrijk zijn dat de bevolking weet wat er gedaan wordt. Daarom werd na overleg met de minister besloten om in 2012 een jaarverslag te publiceren over het jaar 2011. Dit eerste externe jaarverslag kreeg, ook in de pers, positieve aandacht.

Deze nieuwe benadering heeft ertoe geleid dat via de website ook meer bekend gemaakt wordt over het werk van het COF. Zo zijn sedert de herfst van 2012 de adviezen van de laatste jaren, waarop de minister (inhoudelijk) heeft gereageerd en accoord is met het openbaar maken, daar te vinden. Als bijlage zijn deze adviezen uit 2012 ook in dit jaarverslag opgenomen.

In maart is Grytsje Durkstra afgetreden. Zij vond dat ze na tien jaar het stokje moest overdragen. Ze werd opgevolgd door Houkje Rijpstra. Voor Gina Kamsma zat haar tweede termijn er op; zij werd in oktober opnieuw benoemd. Eildert Duijff werd in het verslagjaar benoemd tot vaste secretaris.

Wij hopen met dit jaarverslag openheid te geven over het werk in 2012 van het COF aangaande de Friese taal en cultuur.

Reacties, vragen of opmerkingen die bij de uitoefening van de taken belangrijk voor het COF kunnen zijn worden zeer op prijs gesteld. Ook dit zien wij als één van de mogelijkheden om de behoeften en de wensen te leren kennen.

Taken Taken

It KO is op 17 jannewaris 1998 ynsteld op grûn fan kêst 7.4 fan it Europeesk Hânfêst foar regionale talen of talen fan minderheden. It ynstellingsbeslút is op 14 maart 2002 en op 16 febrewaris 2010 feroare.

Neffens kêst 2 fan it ynstellingsbeslút hat it KO ta taak oan de Minister fan BZK te rapportearjen oer it ferlet en de winsken oangeande de Fryske taal en kultuer yn gearhing mei it Europeesk Hânfêst foar regionale talen of talen fan minderheden (Hânfêst) én it Ramtferdrach oangeande it beskermjen fan nasjonale minderheden (Ramtferdrach).

Fierder hat it KO ek as taak om oan dizze minister advys út te bringen oer de útfiering fan de Bestjoersôfspraak Fryske taal en kultuer 2001 (BFTK) en de útfieringskonvenanten yn relaasje ta it Hânfêst en it Ramtferdrach.

De begripen ‘rapportearjen’ en ‘advisearjen’ wurde yn dit ferslach meastentiids oantsjut mei ‘advys’ en rinne sa dus wol ris yninoar oer.

Iepenstean foar sinjalen út de mienskip is foar de leden fan it KO in wichtich útgangspunt. Aktuele ûntwikkelingen wurde yn ‘e gaten holden. Organisaasjes of yndividuen kinne heard wurde op basis fan harren saakkundigens.

Utstellen, advizen en oanbefellingen fan it KO binne altyd basearre op it ferlet en de winsken oangeande de Fryske taal en kultuer yn relaasje ta de beide neamde ferdraggen.

Het COF is op 17 januari 1998 ingesteld op grond van artikel 7.4 van het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden. Het instellingsbesluit is op 14 maart 2002 en op 16 februari 2010 gewijzigd.

Volgens artikel 2 van het instellingsbesluit heeft het COF tot taak aan de Minister van BZK te rapporteren over de behoeften en de wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden (Handvest) alsmede het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden (Kaderverdrag).

Daarnaast heeft het COF ook tot taak om aan deze minister advies uit te brengen over de uitvoering van de Bestuursafspraken Friese taal en cultuur 2001 (BFTC) en de uitvoeringsconvenanten in relatie tot het Handvest en het Kaderverdrag.

De begrippen ‘rapporteren’ en ‘adviseren’ worden in dit verslag meestal aangeduid met ‘advies’ en lopen zo dus wel eens in elkaar over.

Openstaan voor signalen uit de samenleving is voor de leden van het COF een belangrijk uitgangspunt. Hiertoe worden actuele ontwikkelingen in de gaten gehouden. Organisaties of individuen kunnen gehoord worden op basis van hun deskundigheid. Voorstellen, adviezen en aanbevelingen van het COF zijn altijd gebaseerd op de behoeften en de wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot de beide genoemde verdragen.

De aktiviteiten fan it Konsultatyf Orgaan yn 2012

De aktiviteiten van het Consultatief Orgaan Fries in 2012

Yn dit haadstik stiet in globaal oersjoch fan de aktiviteiten fan it KO yn 2012 mei dêrop in koarte taljochting. Yn it folgjende haadstik wurde de útbrochte advizen behandle yn relaasje ta it Hânfêst.

It KO hat nei de Minister fan BZK in rapportearjende en advisearjende taak (kêst 2 fan it ynstellingsbeslút). Dit altyd yn relaasje ta it Hânfêst en it Ramtferdrach.

Beide ferdraggen binne foar de leden dan ek de paadwizers by it meitsjen fan in advys. By elk advys wurdt ek oanjûn op hokker kêst(en) it advys basearre is.

De minister kin it KO freegje om in advys oer in beskaat ûnderwerp. Yn 2012 wie dat it gefal mei it advys oer de posysje fan it Frysk by bestjoerlike weryndielingen.

It KO kin ek in net frege advys útbringe. By de measte advizen is dit it gefal. Dat kin om't de leden in ûntwikkeling sinjalearje dy't yn striid komme kinne mei de ynternasjonale ferplichtingen fan Nederlân oangeande de Fryske taal, mar ek as de leden fine dat it wichtich is dat de minister oer in beskaat (aktueel) tema achtergrûnynformaasje ha moat.

Yn it ferslachjier hat it KO seis gearkomsten hân. Te witten op 25 jannewaris, 21 maart, 23 maaie, 18 july, 19 septimber en 28 novimber. By de gearkomsten binne meastentiids ien of twa waarnimmers oanwêzich út namme fan de minister fan BZK en ien út namme fan de provinsje Fryslân. Dizze waarnimmers foarmje in wichtige skeakel tusken it KO en de beide oerheden. Oan de iene kant kinne se de leden ynformearje oer (kommende) ûntwikkelingen en oan de oare kant de oerheden ynformearje oer punten dy't de leden sinjalearje en dêr't in advys fan it KO oer te ferwachtsjen falt.

It KO kin weromsjen op in jier mei in protte aktiviteiten. Yn 2012 binne fiif advizen

In dit hoofdstuk staat een globaal overzicht van de activiteiten van het COF in 2012 met daarop een korte toelichting. In het volgende hoofdstuk worden de uitgebrachte adviezen behandeld in relatie tot het Handvest.

Het COF heeft naar de Minister van BZK een rapporterende en adviserende taak (artikel 2 van het instellingsbesluit). Dit altijd in relatie tot het Handvest en het Kaderverdrag.

Beide verdragen zijn voor de leden dan ook de leidraad bij het maken van een advies. Bij elk advies wordt ook aangegeven op welke artikelen het advies gebaseerd is.

De minister kan het COF vragen om een advies over een bepaald onderwerp. In 2012 was dat het geval bij het advies over de positie van het Fries bij bestuurlijke herindelingen. Het COF kan ook ongevraagd een advies uitbrengen. Bij de meeste adviezen is dit het geval. Dit kan omdat de leden een ontwikkeling signaleren die strijdig kan worden met de internationale verplichtingen van Nederland betreffende de Friese taal, maar ook als de leden vinden dat het belangrijk is dat de minister over een bepaald (actueel) thema achtergrondinformatie moet hebben.

In het verslagjaar heeft het COF zes bijeenkomsten gehad. Te weten op 25 januari, 21 maart, 23 mei, 18 juli, 19 september en 28 november. Bij de vergaderingen zijn meestal een of twee waarnemers aanwezig namens de minister van BZK en iemand namens de provincie Fryslân. Deze waarnemers vormen een belangrijke schakel tussen het COF en de beide overheden. Zij kunnen enerzijds de leden informeren over (komende) ontwikkelingen en anderzijds de overheden informeren over punten die de leden signaleren en waarover een advies van het COF te verwachten valt.

útbrocht. Trije falle ûnder it domein ‘ûnderwiis’, ien ûnder ‘rjochterlike autoriteiten’ en ien ûnder ‘bestjoerlike autoriteiten’. Net earder binne yn in jier safolle advizen útbrocht, mar ûntwikkelingen oangeande de taal en kultuer makken dat needsaaklik.

As in advys útbrocht is hâldt it net op. It KO hâldt yn ‘e gaten hoe’t it giet mei ûntwikkelingen dêr’t it KO earder advys oer útbrocht hat. Hjir falt bygelyks te tinken oan de posysje fan Omrop Fryslân.

Yn febrewaris hat it KO in petear hân mei deputearre De Vries fan de provinsje en yn maaie mei minister Spies. Yn beide petearen is wiidweidich praat oer ûntwikkelingen oangeande de Fryske taal en kultuer. Guon dingen dy’t bepraat waarden binne ferwurke yn advizen.

Yn jannewaris hat de Kommisje fan Saakkundigen foar it Hânfêst Fryslân besocht. De foarsitter en de skriuwer hawwe de harksitting yn Ljouwert as taharker bywenne. Dit waard dien om te hearren wêr’t it ferlet en de winsken fan de beharke ynstellingen lizze. It rapport fan de kommisje waard ein 2012 iepenbier. It KO is tige te sprekken oer it rapport. Nei alle gedachten kin der yn takomstige advizen nei ferwûsd wurde.

It KO slút net út dat der op koarte termyn mear ferlet wêze sil fan tolken Frysk by rjochtsaken. In oplieding falt ûnder de eigen ferantwurdlikens fan de takomstige tolk, mar it KO fynt dat de kosten gjin behindering wêze meie om de oplieding te folgjen. Dêrom binne BZK en de provinsje frege om te besjen oft der in tydlike regeling komme kin om studinten yn ‘e mjitte te kommen yn de kosten.

Het COF kan terugkijken op een jaar met veel activiteiten. In 2012 zijn vijf adviezen uitgebracht. Drie vallen onder het domein ‘onderwijs’, een onder ‘rechterlijke autoriteiten’ en een onder ‘bestuurlijke autoriteiten’. Niet eerder zijn in een jaar zoveel adviezen uitgebracht, maar ontwikkelingen met betrekking tot de taal en cultuur maakten dit noodzakelijk.

Als een advies uitgebracht is houdt het niet op. Het COF houdt in de gaten hoe het gaat met ontwikkelingen waarover het COF eerder advies heeft uitgebracht. Hier valt bijvoorbeeld te denken aan de positie van Omrop Fryslân.

In februari heeft het COF in gesprek gehad met gedeputeerde De Vries van de provincie en in mei met minister Spies. In beide gesprekken is uitvoerig gesproken over ontwikkelingen aangaande de Friese taal en cultuur. Sommige van deze onderwerpen zijn verwerkt in adviezen.

In januari heeft het Committee of Experts voor het Handvest Fryslân bezocht. De voorzitter en de secretaris hebben de hoorzitting als toehoorder bijgewoond. Dit werd gedaan om te horen waar de behoefte en de wensen van de deelnemende instellingen liggen. Het rapport van de commissie werd eind 2012 openbaar. Het COF is zeer ingenomen met het rapport. Waarschijnlijk kan er in toekomstige adviezen naar worden verwezen.

Het COF sluit niet uit dat er op korte termijn meer behoefte zal zijn aan tolken Fries bij rechtszaken. Een opleiding valt onder de eigen verantwoordelijkheid van de toekomstige tolk, maar het COF vindt dat de kosten geen belemmering mogen zijn om de opleiding te volgen. Daarom zijn BZK en provincie gevraagd om te bekijken of er een tijdelijke regeling kan komen om studenten tegemoet te komen in de kosten.

De advisearjende taak neffens it Hânfêst en it Ramtferdrach

De adviserende taak overeenkomstig het Handvest en het Kaderverdrag

It wurk fan in advysorgaan fan de minister hat in fertroulik karakter. De leden fan it KO fûnen lykwols hieltyd mear dat it net ferkeard wêze soe as der mear oer de aktiviteiten fan it KO bekend is. Nei oerlis mei de minister is besletten om in jierferslach te publisearjen en de advizen fia de webside fan it KO iepenbier te meitsjen.

By it oannimmen fan it Hânfêst (troch ús lân yn 1992 ûndertekene en ratifisearre yn 1996) en it Ramtferdrach (ûndertekene yn 1995 en ratifisearre yn 2005) hat Nederlân de plicht op him nommen in grut tal maatregels te nimmen om de Fryske taal en kultuer te beskermjen. Oan it KO de taak om de minister oer dy maatregels te advisearjen.

Yn dit haadstik jouwe wy in beskriuwing fan de advizen fan it KO neffens de yndieling fan de haadstikken fan it Hânfêst. De folsleine advizen binne te finen yn de bylage.

Het werk van een adviesorgaan van de minister heeft een vertrouwelijk karakter. De leden van het COF vonden steeds vaker dat het goed zou zijn als er meer over de activiteiten van het COF bekend is. Na overleg met de minister is besloten om een jaarverslag te publiceren en de adviezen via de website van het COF openbaar te maken.

Bij de aanvaarding van het Handvest (door ons land in 1992 ondertekend en geratificeerd in 1996) en het Kaderverdrag (ondertekend in 1995 en geratificeerd in 2005) heeft Nederland zich verplicht tot het nemen van een groot aantal maatregelen ter bescherming van de Friese taal en cultuur. Het COF heeft tot taak om de minister over die maatregelen te adviseren.

In dit hoofdstuk geven we een beschrijving van de adviezen van het KO overeenkomstig de indeling van de hoofdstukken van het Handvest. De adviezen zelf zijn te vinden in de bijlage.

oersjoch fan de útbrochte advizen

datum	advys oer	advys oan	reäksje
10 febrewaris	de posysje fan de haadfakfêstiging Frysk oan de RuG	minister fan BZK	tankbrief foar it advys; de advys is oerdroegen oan OCW
23 febrewaris	advys oer it wetsútstel herziening gerechtelijke kaart en wetsútstel Fryske taal	minister BZK, kopy oan minister fan V&J	tankbrief
3 oktober	de Fryske taal by bestjoerlike weryndielingen	minister fan BZK, kopy oan provinsje Fryslân, Ver. Nederlandse Gemeenten, Ver. Friese Gemeenten	tankbrief foar it advys (by kêst 10 wurdt op it antwurd yngien)
6 novimber	de posysje fan de Fryske taal yn it MBÛ	minister fan BZK, kopy oan minister fan OCW	der is noch gjin reäksje
4 desimber	ynhâldlike reäksje op de brief oan de TK oer de útkomsten stjoergroep-Hoekstra	minister fan BZK, kopy oan minister fan OCW	der is noch gjin reäksje

oerzicht fan de útgebrachte adviezen

datum	advies aangaande	advies aan	reactie
10 febrewari	de posities fan de hoofdvakvestiging Fries oan de RuG	minister fan BZK	dankbrief foar het advies; het advies is overgedragen oan OCW
23 febrewari	advies oer het wetsfoerstel herziening gerechtelijke kaart en wetsfoerstel Friese taal	minister fan BZK, kopie aan minister fan V&J	dankbrief
3 oktober	de Friese taal bij bestuurlijke herindelingen	minister fan BZK, kopie aan provinsje Fryslân, Ver. Nederlanske Gemeenten, Ver. Friese Gemeenten	dankbrief foar het advies (bij art. 10 wordt op die brief ingegaan)
6 novemmer	de posities fan de Friese taal in het MBO	minister fan BZK, kopie aan de minister fan OCW	er is nog geen reaktie
4 desember	inhoudelijke reaktie op de brief oan de TK oer de uitkomsten stuurgroep- Hoekstra	minister fan BZK, kopie aan de minister fan OCW	er is nog geen reaktie

kêst 8: ûnderwiis

Yn dit kêst wurdt omskreaun wêr't de partijen har ta ferplichtsje oangeande it ûnderwiis yn de regionale of minderheidstaal. Nederlân hat de ûnderdielen foar primêr, fuortset, heger, universitêr en folwoeksenenûnderwiis ûndertekene én dy foar de basisoplieding en byoplieding fan dosinten.

Binnen dit domein hat it KO yn it ferslachjier trije advizen útbrocht. It earste (mei nûmer 2012-006) oangeande de bedriging foar in selsstandige haadfakfêstiging Frysk by de Rijksuniversiteit Groningen (RuG). Troch it weromrinnen fan it tal studinten yn kombinaasje mei besunigingen like it der op dat de ôfdieling sa bot twongen waard gear te wurkjen mei oare ôfdielingen dat de eigen selsstandigens yn gefaar kaam. Yn dat gefal soe der yn Nederlân net mear in haadfakstúdzje Fryske taal en kultuer wêze. It KO hat de minister der op wiisd dat it Ryk neffens de ferdraggen ferplichtingen hat.

It twadde advys binnen dit domein giet oer it

artikel 8: onderwijs

In dit artikel wordt omschreven waartoe de partijen zich verplichten met betrekking tot onderwijs in de regionale of minderheidstaal. Nederland heeft de onderdelen voor primair, voortgezet, hoger, universitair en volwassenenonderwijs ondertekend én die voor de basisopleiding en bijscholing van docenten.

Binnen dit domein heeft het COF in het verslagjaar drie adviezen uitgebracht. Het eerste (met nummer 2012-006) betreffende de zelfstandige hoofdvakvestiging Fries bij de Rijksuniversiteit Groningen (RuG). Door het teruglopende aantal studenten in combinatie met bezuinigingen leek het erop dat de afdeling zo zeer gedwongen werd te gaan samenwerken met andere afdelingen dat de eigen zelfstandigheid in gevaar kwam. In dat geval zou er in Nederland niet meer een hoofdvakstudie Friese taal en cultuur zijn. Het COF heeft de minister erop gewezen dat het Rijk overeenkomstig de verdragen verplichtingen heeft.

fak Frysk op skoallen foar Middelber Berops Ûnderwiis (MBÛ). In grut part fan de learlingen fan dizze skoallen wurdt oplaet foar en fynt wurk yn Fryslân. Yn har wurk sille se konfrontearre wurde mei de Fryske taal. It KO is fan betinken dat yngeande kennis fan de taal tige wichtich is en dat dizze learlingen har bewust wêze moatte fan it ferskynsel meartaligens. Dit advys is noch net iepenbier. Dêrom wurdt der hjir net fierder op yngien en is it ek net yn dit jierferslach opnommen.

It tredde advys (2012-051) is in ynhâldlike reäksje op de brief fan de minister oan de Twadde Keamer oer de útkomsten yn it rapport fan de stjoergroep-Hoekstra. Dit advys is ek noch net iepenbier.

kêst 9: rjochterlike autoriteiten

Binnen dit domein hat it KO ien advys útbrocht. It giet om in advys (nr. 2012-009) oangeande it wetsútstel 'herziening gerechtelijke kaart' en de konseptwet 'gebruik Friese taal'. As de earste wet earder yn wurking trede soe as de taalwet dan soe it rjocht om Frysk te praten yn in rjochtsseal bûten Fryslân ferdwine, wylst der dan krekt mear sittingen bûten de provinsje hâlden wurde sille. It KO hat de minister hjirop wiisd. Oan 'e ein fan 2012 is dúdlik wurden dat de rjochtbanken der foar steane dat it brûken fan it Frysk by rjochtbanken en it hôf foar Friezen mooglik bliuwt, ek bûten de provinsjegrenzen.

kêst 10: bestjoerlike autoriteiten en iepenbiere tsjinsten

Kêst 10 fan it Hânfêst giet oer it rjocht fan de boarger om, foar safier't dat mooglik is, de regionale of minderheidstaal te brûken by kontakten mei de oerheid. De bestjoerlike autoriteiten kinne foar safier't dat ridlikewize mooglik is de regionale of minderheidstaal ek brûke.

Op dit ûnderdiel hat it KO, op fersyk fan minister Spies, in advys (nr. 2012-035) útbrocht oer de posysje fan de Fryske taal by bestjoerlike weryndielingen.

Het tweede advies binnen dit domein gaat over het vak Fries op scholen voor Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO). Een groot deel van de leerlingen van deze scholen wordt opgeleid voor en vindt werk in Fryslân. In hun werk zullen zij geconfronteerd worden met de Friese taal. Het COF is van mening dat gedegen kennis van de taal zeer belangrijke is en dat deze leerlingen zich bewust moeten zijn van het verschijnsel meertaligheid. Dit advies is nog niet openbaar. Daarom wordt er hier niet verder op ingegaan en is het ook niet in het jaarverslag opgenomen.

Het derde advies (2012-051) is een inhoudelijke reactie op de brief van de minister aan de Tweede Kamer over de uitkomsten in het rapport van de stuurgroep-Hoekstra. Dit advies is ook nog niet openbaar.

artikel 9: rechterlijke autoriteiten

Binnen dit domein heeft het COF één advies uitgebracht. Het betreft een advies (nr. 2012-009) betreffende het wetsvoorstel 'herziening gerechtelijke kaart' en de conceptwet 'gebruik Friese taal'. Als de eerste wet eerder in werking zou treden dan de taalwet zou het recht om Fries te spreken in de rechtszaal buiten Fryslân verdwijnen, terwijl er juist dan meer zittingen buiten de provincie gehouden zullen worden. Het COF heeft de minister hierop gewezen. Eind 2012 is duidelijk geworden dat de rechtbanken garanderen dat het gebruik van de Friese taal bij rechtbanken en het hof voor Friezen mogelijk blijft, ook buiten de provinciegrenzen.

artikel 10: bestuurlijke autoriteiten en openbare diensten

Artikel 10 van het Handvest gaat over het recht van de burger om voor zover mogelijk de regionale of minderheidstaal te gebruiken bij contacten met de overheid. De bestuurlijke autoriteiten kunnen voor zover redelijkerwijs mogelijk de regionale of minderheidstaal ook gebruiken.

Op dit onderdeel heeft het COF, op verzoek van minister Spies, een advies (nr. 2012-035)

Bestjoerlike weryndielingen kinne in útsprutsen effekt hawwe op de posysje fan de Fryske taal. Yn it Hânfêst en it Ramtferdrach wurdt bepaald dat it besteande nivo fan taalrjochten foar ynwenners fan in gemeente dy't by de wjeryndieling belutsen is der net op achterút gean mei. Boppedat stiet yn it earste kêst fan it Hânfêst dat it brûken fan de taal yn it iepenbiere en partikuliere libben oanmoedige wurde moat. By weryndielingen moat de útkomst dan ek wêze dat de posysje fan de Fryske taal in werkenber plak krijt.

It KO wie tige wiis mei de reäksje fan minister Plasterk. Hy skriuwt û.o. "Zoals u weet valt het vaststellen van taalbeleid in een gemeente onder de autonomie van die gemeente; daar kan ik mij niet in mengen. Dat neemt niet weg dat ik voornemens ben om bij bestuurlijke herindelingen in samenspraak met de betrokken partijen afspraken te maken over de bescherming van de positie van de Friese taal in de nieuw te vormen gemeente. In het geval van een gemeentelijke herindeling zullen die afspraken met desbetreffende gemeenten en gedeputeerde staten van Fryslân worden gemaakt".

It KO hat alle Fryske gemeenten in kopy fan it advys en de reäksje fan de minister stjoerd.

kêst 11: media

Under dit domein fan it Hânfêst hat it KO yn 2012 gjin advizen útbrocht. It KO folget de ûntwikkelingen omrint de posysje fan Omrop Fryslân sekuer en as it nedich is sil it KO de minister yn 2013 hjiroer rapportearje.

kêst 12: kulturele aktiviteiten

It Hânfêst neamt in grut tal terreinen wêrop't uteringen yn de regionale of minderheidstaal oanmoedige of oanbean wurde moatte. Yn de BFTK 2001 wurdt yn kêst 1 bepaald dat it Ryk en de provinsje der op tasjogge dat yn alle beliedsnota's dy't oer de terreinen fan de bestjoersôfspraak geane, lykas de kultuer, omtinken jûn wurdt oan de konsekwinsjes fan de beliedsfoarnimmens foar de Fryske taal.

uitgebracht over de positie van de Friese taal bij bestuurlijke herindelingen.

Bestuurlijke herindelingen kunnen een uitgesproken effect hebben op de positie van de Friese taal. In het Handvest en het Kaderverdrag wordt bepaald dat het bestaande niveau van taalrechten voor inwoners van een gemeente die bij de herindeling betrokken is er niet op achteruit mag gaan. Bovendien staat in artikel één van het Handvest dat het gebruik van de taal in het openbare en particuliere leven aangemoedigd moet worden. Bij herindelingen moet de uitkomst dan ook zijn dat de positie van de Friese taal een herkenbare plaats krijgt.

Het COF was bijzonder ingenomen met de reactie van minister Plasterk. Hij schrijft o.a. "Zoals u weet valt het vaststellen van taalbeleid in een gemeente onder de autonomie van die gemeente; daar kan ik mij niet in mengen. Dat neemt niet weg dat ik voornemens ben om bij bestuurlijke herindelingen in samenspraak met de betrokken partijen afspraken te maken over de bescherming van de positie van de Friese taal in de nieuw te vormen gemeente. In het geval van een gemeentelijke herindeling zullen die afspraken met desbetreffende gemeenten en gedeputeerde staten van Fryslân worden gemaakt".

Het COF heeft alle Friese gemeenten een kopie van het advies en de reactie van de minister gestuurd.

artikel 11: media

Onder dit domein van het Handvest heeft het COF in 2012 geen adviezen uitgebracht. Het COF volgt de ontwikkelingen betreffende de positie van Omrop Fryslân secuur en als dat nodig is zal het COF de minister in 2013 hierover rapporteren.

artikel 12: culturele activiteiten

Het Handvest noemt een groot aantal terreinen waarop uitingen in de regionale of minderheidstaal aangemoedigd of geboden moeten worden. In de BFTK 2001 wordt in

Foar it KO wie der yn it ferslachjier gjin oanlieding om de minister te rapportearjen of advys út te bringen yn ferbân mei ûntwikkelingen oangeande de Fryske kultuer.

kêst 13: ekonomysk en sosjaal libben

Fan dit kêst hat it Ryk op ien nei alle lidden ûndertekene. Yn it ferslachjier wie der foar it KO gjin oanlieding om de minister te rapportearjen of advys út te bringen yn ferbân mei ûntwikkelingen oangeande it Frysk.

kêst 14: útwikselingen oer de grins hinne

Dit kêst, dat út 2 leden bestiet, is hielendal troch it Ryk ûndertekene. Hjir jildt lykas by de kêsten 12 en 13 dat it KO gjin oanlieding hie om de minister te rapportearjen of te advisearjen.

Dit betsjut fansels net dat it KO oan dizze kêsten minder omtinken jout. Yn foarkommende gefallen sil it KO dêroer ek sûnder mis advisearje of rapportearje.

artikel 1 bepaald dat het Rijk en de provincie Fryslân erop toezien, dat in alle beleidnota's, die betrekking hebben op de terreinen van de bestuursafpraak, zoals cultuur, aandacht wordt geschonken aan de consequenties van de beleidsvoornemens voor de Friese taal.

Voor het COF was er in het verslagjaar geen aanleiding om de minister te rapporteren of advies uit te brengen in verband met ontwikkelingen aangaande de Friese cultuur.

artikel 13: economisch en sociaal leven

Van dit artikel heeft het Rijk op een na alle leden ondertekend. In het verslagjaar was er voor het COF geen aanleiding om de minister te rapporteren of advies uit te brengen in verband met ontwikkelingen aangaande het Fries.

artikel 14: grensoverschrijdende uitwisselingen

Dit artikel, bestaande uit 2 leden, is in zijn geheel door het Rijk ondertekend. Ook hier geldt hetzelfde als bij artikel 13: het COF vond geen aanleiding om te rapporteren of te adviseren.

Dit betekent natuurlijk niet dat het COF aan deze beide artikelen minder aandacht schenkt. In voorkomende gevallen zal het COF ook hierover zeker adviseren of rapporteren.

Takomstperspektyf Toekomstperspectief

In jierferslach is weromsjen. It KO hat dat yn dit jierferslach ek dien, mar wy wolle hjirre ek efkes foarútsjen nei 2013.

Op it mêd fan de rjochterlike autoriteiten sil it KO de ûntwikkelingen skerp yn 'e gaten hâlde. Wat bart der mei it rjocht om Frysk te brûken as der strak troch opskaling in protte rjochtsaken bûten de provinsje plakfine sille? In oar punt fan omtinken is de posysje fan Omrop Fryslân.

Nei alle gedachten sil de Advyskommissje foar it Ramtferdrach foar de twadde kear in hark-sitting hâlde. It KO sil har ferslach mei oandacht lêze en as dat nedich is de minister advisearje.

It KO ferwachtet dat de nije taalwet yn 2013 troch beide Keamers oannommen wurde sil. De ynfiering fan dy nije taalwet krijt sûnder mis ek gefolgen foar it KO. Yn kêst 18 fan de wet stiet dat der in 'Rie foar de Fryske taal' komt. Dizze nije Rie krijt folle bredere taken as it KO. Mei de komst fan de Rie (miskien al yn 2013) sil it KO ophâlde te bestean. De taken geane dan oer nei dy nije Rie.

Een jaarverslag is een terugblik. Het COF heeft dat in dit jaarverslag ook gedaan, maar we willen hier ook een doorkijk geven naar het jaar 2013.

Het COF zal de ontwikkelingen op het terrein van de rechterlijke autoriteiten nauwlettend in de gaten. Wat gebeurt er met het recht om Fries te gebruiken als er door opschaling straks veel rechtszaken buiten de provincie zullen plaatsvinden?

Een ander punt dat de aandacht van het COF blijft houden is de positie van Omrop Fryslân.

Naar verwachting zal de Adviescommissie voor het Kaderverdrag voor de tweede keer een hoorzitting houden. Het COF zal haar verslag met belangstelling lezen en zo nodig de minister adviseren.

Het COF verwacht dat de nieuwe taalwet in 2013 door beide Kamers zal worden aangenomen. De invoering van die nieuwe taalwet krijgt ook ongetwijfeld gevolgen voor het COF. In artikel 18 van de wet staat dat er een 'Raad voor de Friese taal' komt. Deze nieuwe Raad krijgt veel bredere taken dan het COF. Met de komst van de Raad (misschien al in 2013) zal het COF ophouden te bestaan. De taken gaan dan over naar die nieuwe raad.

De gearstalling fan it Konsultatyf Orgaan yn 2012

De samenstelling van het Consultatief Orgaan Fries in 2012

foarsitter (en ek lid)

oant 24-07-2012: prof.mr.dr. A.H.M. Dölle (bysûnder heechlearaar steatsrjocht)

leden

dhr. B. Bilker (boargemaster gemeente Kollumerlân c.a.)

mefr. drs. S.G. de Boer (direksje Sintrum Frysktalige Berne-opfang)

mefr. G. Durkstra (ynspekteur fan it beropsûnderwiis en folwoeksenenedukaasje), oant 02-03-2012

mefr. mr. R.C.M. Kamsma, twadde foarsitter (abbekaatsmilieu- en bestjoersrjocht)

mefr. drs. H. Rijpstra (wethâlder gemeente Tytsjerksteradiel), sûnt 02-03-2012

skriuwer

dhr. E. Duijff

De gearkomsten wurde altyd bywenne troch waarnimmers fan it ministearje fan BZK (ôfdieling Bestuurljike inrichting en Democratie) en de provinsje Fryslân (ôfdieling Kultuer en Mienskip). Yn 2012 wienen dat mefr. mr. A. de Jonge en/of dhr. drs. R. Oenema foar it ministearje en dhr. drs. T.B. Bottema of dhr. drs. H. Akerboom foar de provinsje.

voorzitter (en tevens lid)

tot 24-07-2012: prof.mr.dr. A.H.M. Dölle (bijzonder hoogleraar staatsrecht)

leden

dhr. B. Bilker (burgemeester gemeente Kollumerland c.a.)

mevr. drs. S.G. de Boer (directie Sintrum Frysktalige Berne-opfang)

mevr. G. Durkstra (inspecteur van het beroepsonderwijs en volwasseneneducatie), tot 02-03-2012

mevr. mr. R.C.M. Kamsma, vice-voorzitter (advocaat milieu- en bestuursrecht)

mevr. drs. H. Rijpstra (wethouder gemeente Tytsjerksteradiel), vanaf 02-03-2012

secretaris

dhr. E. Duijff

De bijeenkomsten worden altijd bijgewoond door waarnemers van het ministerie van BZK (afdeling Bestuurljike inrichting en Democratie) en de provincie Fryslân (afdeling Kultuer en Mienskip). In 2012 waren dat mevr. mr. A. de Jonge en/of dhr. drs. R. Oenema voor het ministerie en dhr. drs. T.B. Bottema of dhr. drs. H. Akerboom voor de provincie.

Oersjoch fan de leden en de skriuwers fan it KO sûnt de oprjochting

Overzicht van de leden en de secretarissen van het COF sedert de oprichting

foarsitters/voorzitters

15-01-1998 / 01-09-2003	mefr. D.IJ.W. de Graaff-Nauta
01-09-2003 / 18-08-2011	dhr. drs. G. Ybema
18-08-2011 / 24-07-2012	dhr. prof.mr.dr. A.H.M. Dölle

leden

15-01-1998 / 01-05-2003	dhr. mr.drs. K.J. van Dijk
15-01-1998 / 14-03-2006	mefr. ir. G. Krol-Benedictus (fan 2002 ôf ek twadde foarsitter/vanaf 2002 ook vice-voorzitter)
01-01-2002 / 01-06-2010	dhr. drs. A.A.M. Brok (fan 2006 ôf ek twadde foarsitter/vanaf 2002 ook vice-voorzitter)
01-01-2002 / 02-03-2012	mefr. G. Durkstra
01-11-2004	mefr. mr. R.C.M. Kamsma (fan 2010 ôf ek twadde foarsitter/vanaf 2010 ook vice-voorzitter)
14-03-2006 / 01-06-2010	dhr. P. Renia
01-06-2010	dhr. B. Bilker
01-06-2010	mefr. drs. S.G. de Boer
02-03-2012	mefr. drs. H. Rijpstra

siktariaat/secretariaat

15-01-1998 / 01-05-2007	dhr. dr. A.M.J. Riemersma
01-05-2007 / 01-02-2008	mefr. drs. S.D. v.d. Meer
01-02-2008 / 01-10-2010	mefr. R. Sterk
01-10-2010 / 31-01-2011	mefr. M. Julianus (tydlik/tijdelijk)
01-02-2011	dhr. E. Duijff (earst waarnimmend/waarnemend; yn 2012 fêst/in 2012 vast)

Op 1 jannewaris 2002 is it ledetal fan 3 nei 5 tagien yn ferbân mei tanimmende wurksomheden.

Op 1 januari 2002 is het ledental van 3 naar 5 gegaan in verband met een toename van de werkzaamheden.

Taheakke: de advizen fan it KO oan de minister fan BZK

Bijlage: de adviezen van het COF aan de minister van BZK

As taheakke binne trije fan de fiif advizen út 2012 yn dit jierferslach opnommen. It advys oer it Frysk yn it MBÛ wie by it publisearjen fan dit jierferslach noch net iepenbier en koe dêrom net opnommen wurde. Itselde jildt foar de reäksje op de brief oan de Twadde Keamer oer de útkomsten yn it rapport fan de stjoergroep-Hoekstra. Sadree't beide advizen iepenbier binne wurde se op de webside pleatst.

Als bijlage zijn drie van de vijf adviezen uit 2012 in dit jaarverslag opgenomen. Het advies over Fries in het MBO was bij het verschijnen van dit jaarverslag nog niet openbaar en kon daarom niet opgenomen worden. Dit geldt ook voor de reactie op de brief aan de Tweede Kamer over de uitkomsten in het rapport van de stuurgroep-Hoekstra. Zodra beide adviezen openbaar zijn worden ze op de website geplaatst.

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

mevrouw mr.drs. J.W.E. Spies
afd. BI&D / t.a.v. mevr. mr. A. de Jonge
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

datum : 10 februari 2012
betreft : advies i.v.m. bedreigingen voor faculteit Fries bij Rijksuniversiteit Groningen
ons kenmerk : 2012-006
uw kenmerk : -

Zeer geachte minister Spies,

Het Consultatief Orgaan Fries (COF) wendt zich tot u met een advies in de hierna genoemde en toegelichte kwestie van de positie van het Fries in het universitaire onderwijs.

Overeenkomstig artikel 2 van het instellingsbesluit van 1998, vernieuwd in 2010, is het onze taak u als minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties te rapporteren *“over de behoeften en de wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot het Handvest voor regionale talen of talen van minderheden alsmede het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden”*.

Het is in dat verband, gelet op de Preambule en meer in het bijzonder op het bepaalde in de artikelen 7 lid 1 en 8 lid 1e ii van het “Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden” (Handvest) alsmede de Preambule en vooral het bepaalde in de artikelen 5 lid 1, 12 lid 1 en 15 van het “Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden” dat wij uw aandacht vragen voor de situatie van het academisch onderwijs en onderzoek in de Friese taal en cultuur.

Wij weten dat de regering in het licht van o.a. de expirerende “Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur” (Bestuursafpraak) uit 2001 (met name in bepaling 2.8.3) het als haar taak ziet *“de instandhouding van een basisvoorziening voor de beoefening van de Friese taal en letterkunde aan een universiteit te garanderen. In concreto betekent dit dat de Rijksuniversiteit Groningen een levensvatbare hoofdvakvestiging in stand houdt.”*

De status en positie van een minderheidstaal die niet wil worden teruggebracht tot een tweederangs huis- tuin- en keukentaal hangt in sterke mate samen met een academische representatie van onderwijs en onderzoek in de taal en cultuur van de betrokken nationale minderheid. Die is tot nu toe belichaamd in de Opleiding Friese taal en Cultuur (Croho-codes 56012, 66012 en 60634) binnen de Afdeling Fries en Nedersaksisch aan de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen (RuG).

Hier vindt ook op bachelor- en masterniveau de academische vorming plaats van studenten die een linguïstische culturele voortrekkersfunctie in de Friese gemeenschap vervullen. Van deze Afdeling gaat overigens ook een duidelijke, ruim gedocumenteerde impuls uit op het Friese culturele leven. Hier ligt ook de basis voor de in de verdragen belangrijk geachte (grens)overschrijdende samenwerking op academisch niveau met andere minderheidstalen en met andere nationale minderheden.

Deze buitengewoon waardevolle en unieke verankering van de Friese taal en cultuur in een levensvatbare functioneel-autonome Afdeling aan de RuG loopt gevaar. Dat komt door een samenloop van (mogelijke) maatregelen waarvan, hoewel de afzonderlijke motieven daarachter zulks niet beogen, het gecombineerde effect gemakkelijk in strijd komt met de verdragsrechtelijk geborgde positie van de Friese taal en cultuur.

De eerste bedreiging is de abrupte droogval (*zie bijlage 1*) van het aantal studenten dat een studie Fries volgt, want de meeste studenten kiezen Fries als tweede vak. Hier speelt vrijwel zeker het dubbele collegegeld een fatale rol. Bovendien, twee studies tegelijkertijd volgen kost nu eenmaal meer tijd, en dan zal de langstudeerdersboete vele studenten afschrikken. De vorming van een linguïstisch-culturele voorhoede, zo nodig voor de bescherming van een minderheidstaal, stagneert hierdoor. Zonder studenten wordt de vorming van academisch kapitaal, een noodzaak voor een “kleine taal”, uiterst onzeker.

De tweede bedreiging die hier deels mee samenhangt, komt voort uit de noodzaak voor de RuG en diens gevolg voor de Faculteit der Letteren om te bezuinigen. Een klein vak en een kleine eenheid als de genoemde afdeling betalen, zo leert de ervaring, dan snel het gelag. De (relatieve) autonomie van de afdeling wordt dan substantieel uitgehold door fusies, serieuze budgetkorting, mutaties in het leerstoelenplan e.d., als ook door de onderbrenging samen met andere talenopleidingen onder een gemeenschappelijke croho-code. Door dit laatste komt de bepaling uit de Bestuursafpraak (Artikel 2.8.3), dat aan de RuG een levensvatbare hoofdvakvestiging in stand dient te worden gehouden, ernstig onder druk te staan.

Het COF weet dat uit de genoemde verdragen geen taboe voortvloeit voor de verdragspartijen op bezuinigingen. De traktaten bevatten ook geen recept voor de nationale en decentrale overheden hoe concreet te handelen. Maar ze binden de verdragsluitende partijen wel om de in deze brief genoemde belangen en voorzieningen in stand te houden.

Wel meent het COF dat:

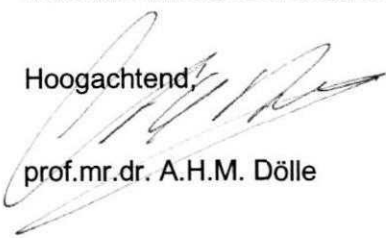
a) een minimale en levensvatbare academische representatie van het Fries aan in ieder geval één universiteit in het Koninkrijk, wezenlijk is. Daarbij adviseert het COF om het begrip "levensvatbare hoofdvakvestiging" uit te leggen volgens de systematiek zoals deze wordt aangereikt door het Verdrag van Bologna en dan met name het Framework of Qualifications for the European Higher Education Area zoals dat is vastgelegd op de Bergen Conference in 2005. Dit impliceert dat een Bachelor-Masteropleiding minimaal 240 en maximaal 360 ECTS onderwijs verzorgt, waarvoor 2,4 tot 3,6 fte onderwijs nodig is plus de opslag die universiteiten rekenen voor onderzoek.

b) dit ook geldt voor de vorming van hooggeschoold kader in de Friese taal en cultuur.

Beide belangen vertegenwoordigen waarden die in de bovengenoemde door het Rijk geratificeerde verdragen worden beschermd. Belangen die de regering tot op grote hoogte ook tot nu toe daadwerkelijk heeft erkend en beschermd.

Het is daarom dat het COF u in vertrouwen adviseert om als eerstverantwoordelijk en coördinerend bewindspersoon ter zake het daartoe te leiden dat de regering en de afzonderlijke bewindspersonen in en buiten de nieuwe Bestuursafpraak met de provincie Fryslân middelen en instrumenten aanwenden om de boven beschreven gevaren voor het Fries en de Friese nationale minderheid te keren.

Hoogachtend,

prof. mr. dr. A.H.M. Dölle

Bijlage: 1, Instroom studenten afdeling Friese Taal en Cultuur, Rijksuniversiteit Groningen

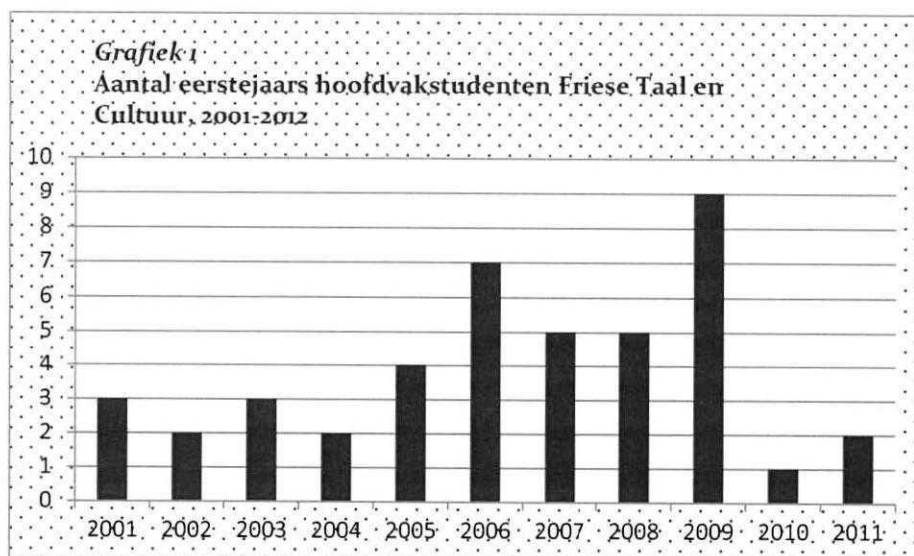
Bijlage 1 – Instroom studenten afdeling Friese Taal en Cultuur aan de Rijksuniversiteit Groningen

Ten gevolge van drie recente beleidswijzigingen zijn in de afgelopen twee jaren de aantallen eerstejaars hoofdvakstudenten Friese Taal en Cultuur sterk teruggelopen:

1. De landelijke 'Subsidieregeling tweede graden HBO en WO' (gepubliceerd 13 december 2010);
2. De eveneens landelijke 'Wet verhoging collegegeld langstudeerders' (gepubliceerd 8 juli 2011);
3. De door de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit Groningen (waarbinnen de Opleiding Friese Taal en Cultuur is ondergebracht) nodig geachte bezuinigingen.

Studenten Friese taal en cultuur zijn gemiddeld vaak iets ouder en/of hebben al eerder een andere graad behaald. De effecten van de bovengenoemde maatregelen voor de instandhouding van de Afdeling en Opleiding Friese Taal en Cultuur zijn daardoor dat:

1. De studentenaantallen in de laatste twee jaren drastisch afnamen (zie *Grafiek*)
2. Mogelijke toekomstige studenten om financiële redenen niet in staat zijn de studie te volgen.
3. De Opleiding en de Afdeling gedwongen zijn om in zo sterke mate samen te werken met andere taal- en cultuuropleidingen dat de eigen zelfstandigheid in gevaar komt (en de eigen Croho-codes worden opgegeven). Dit laatste zou tot gevolg hebben dat Nederland niet langer zou beschikken over een zelfstandige hoofdvakstudie Friese taal en cultuur.

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
mevrouw mr.drs. J.W.E. Spies
Afdeling Europa en Binnelands Bestuur
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

datum : 23 februari 2012
betreft : rapportage/advies wetsvoorstel herziening gerechtelijke kaart en
conceptwetsvoorstel gebruik Friese taal
ons kenmerk : 2012-009
uw kenmerk : -

Geachte mevrouw Spies,

Desgevraagd heeft het Consultatief Orgaan Fries (COF) op 14 april 2011 advies uitgebracht over het 'conceptwetsvoorstel gebruik Friese taal' van uw voorganger, mr. J.P.H. Donner. Dat advies treft u bijgaand aan.

In die brief, bladzijde 4, noemen wij ook het conceptwetsvoorstel Herziening gerechtelijke kaart van minister mr. I.W. Opstelten.

In dat laatste conceptwetsvoorstel is een wijziging van artikel 7 lid 1 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer opgenomen. Op grond van het huidige artikel 7 lid 1 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer kan een ieder de Friese taal gebruiken in gerechtelijke procedures bij gerechtelijke instanties in Friesland. Schaalvergroting, waartoe de wet Herziening gerechtelijke kaart zou moeten leiden, brengt mee, dat ook bij het nieuwe Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en de nieuwe Rechtbank Noord-Nederland de Friese taal schriftelijk mag worden gebruikt, aldus het conceptwetsvoorstel.

In het laatste officiële stuk ter zake, de Nota naar aanleiding van het verslag, ontvangen door de Tweede Kamer op 1 november 2011 (Kamerstuk 32891 nr. 6) handhaaft minister Opstelten deze technische wijziging van artikel 7.1 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer, ondanks enige kritiek.

In deze nota staat ook, dat vragen zijn gesteld in hoeverre dit wetsvoorstel rekening houdt met andere wetsvoorstellen die verband houden met de Friese taal. De reactie van minister Opstelten daarop is, dat er op dat moment in het parlement geen wetsvoorstellen aanhangig zijn, die het gebruik of de verankering van de Friese taal betreffen. Zodra sprake zal zijn van het daadwerkelijke wetsvoorstel gebruik Friese taal zal bij die gelegenheid worden gezien welke afstemmingsbepalingen met het wetsvoorstel Herziening gerechtelijke kaart noodzakelijk zijn, aldus de nota.

In ons bijgevoegde advies hebben wij erop gewezen, dat artikel 2 van de huidige Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer ook zal moeten worden gewijzigd. Dit artikel betreft het mondeling gebruik van het Fries. Dezelfde technische wijziging als die ten aanzien van artikel 7 lid 1 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer lijkt geboden. Maar dat advies heeft minister Opstelten niet overgenomen.

Het wetsvoorstel gebruik Friese taal bevindt zich, voor zover ons bekend, nog steeds in de conceptfase. Dat betekent, dat formeel met ons advies over een nieuwe tekst van artikel 11 van dat conceptwetsvoorstel, dat artikel 2 van de huidige Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer vervangt, nog niets is gedaan.

Indien de wet Herziening gerechtelijke kaart eerder in werking treedt dan de nieuwe wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer, dan zal per inwerkingtreding van de wijzigingen van de gerechtelijke kaart het recht om Fries te spreken in een rechtszaal buiten Friesland verdwijnen, terwijl vanaf dat moment nog meer zittingen zullen plaatsvinden buiten Friesland, die nu in deze provincie worden gehouden.

Als alternatieve tekst voor het huidige artikel 2 voor de wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer hebben wij voorgesteld, dat wordt bepaald, dat iemand op een terechtzitting, die plaatsvindt bij een gerecht, dat de Provincie Friesland als werkgebied heeft, het recht heeft Fries te spreken. Maar vanzelfsprekend geldt hetgeen staat vermeld in de Memorie van toelichting, te raadplegen vanaf 20 september 2011 (Staatscourant jaargang 2011, nummer 16710) bij het wetsvoorstel Herziening gerechtelijke kaart. Verwacht mag worden, dat justitiabelen, die niet in Friesland wonen, niet gebruik zullen maken van het recht om de Friese taal mondeling te gebruiken.

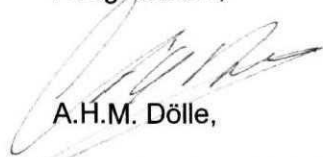
Overigens hebben wij vernomen van de President van de Rechtbank Leeuwarden, dat het in de toekomst wel wettelijk zal worden geregeld, dat op terechtzittingen buiten Friesland bij het

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en de Rechtbank Noord-Nederland de Friese taal mondeling mag worden gebruikt, naast de schriftelijke beziging daarvan. Dit was een mondelinge mededeling, die wij niet in een geschreven tekst (van de overheid) hebben kunnen terugvinden.

Samenvattend adviseren wij u om het ernaar toe te leiden, dat een nieuwe wettelijke regeling over het mondelinge gebruik van het Fries in de rechtszaal parallel loopt met de eventuele herziening van de gerechtelijke kaart.

Het bovenstaande lichten wij graag persoonlijk toe, wanneer u daarop prijsstelt. Ook gaan wij graag in op uw eventuele vragen. Een kennismaking, waarop wij ons overigens zeer verheugen, tussen u en het COF is gepland op 10 mei 2012, maar wij vragen ons af of deze kwestie daarop kan wachten.

Hoogachtend,

A.H.M. Dölle,

voorzitter Consultatief Orgaan Fries

Bijlage: advies aangaande 'conceptwetsvoorstel gebruik Friese taal' (2011-009)

In afschrift aan:
de minister van Veiligheid en Justitie
mr. I.W. Opstelten
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

2012-035

Aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
mevr. mr.drs. J.W.E. Spies
afd. Binnenlands Bestuur en Europa
Postbus 20011
2500 AE DEN HAAG

datum : 3 oktober 2012
betreft : advies en rapportage over de Friese taal bij bestuurlijke herindelingen
ons kenmerk : 2012-035
uw kenmerk :-

Geachte mevrouw Spies,

Tijdens het overleg op 10 mei j.l. hebt u met de leden van het Consultatief Orgaan Fries van gedachten gewisseld over de positie van de Friese taal bij bestuurlijke herindelingen. Wij hebben toen afgesproken u hierover te rapporteren en adviseren.

Graag bieden wij u hierbij deze rapportage en het advies aan. Beide zijn gemaakt door onze op 24 juli j.l. plotseling overleden voorzitter Alfons Dölle. Zijn rapportage is tijdens de bijeenkomst van het COF op 18 juli besproken en door de leden goedgekeurd. Helaas heeft hij het niet mogen meemaken dat deze rapportage met advies aan u wordt aangeboden.

Het Consultatief Orgaan Fries vertrouwt erop, dat u de aanbevelingen zult betrekken bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van het beleid van de rijksoverheid ten aanzien van de Friese taal en cultuur bij bestuurlijke herindelingen.

Hoogachtend,

mevr. mr. R.C.M. Kamsma
vice-voorzitter

Bijlage 1: De Friese taal bij gemeentelijke herindelingen

In afschrift aan:

provincie Fryslân
t.a.v. Gedeputeerde Staten
Postbus 20120
8900 HM Leeuwarden

Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Postbus 30435
2500 GK Den Haag

Vereniging van Friese Gemeenten
Postbus 935
8901 BS LEEUWARDEN

De Friese taal bij gemeentelijke herindelingen

Aanleiding

Het valt moeilijk te ontkennen dat bestuurlijke herindelingen een uitgesproken effect kunnen hebben op de positie van de Friese taal en de positie van minderheden zoals de Friezen.

Zowel het “Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden” (Handvest) als het “Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden” (Kaderverdrag) houden zich dan ook expliciet bezig met deze aangelegenheid. Wij citeren hieronder de artikelen die betrekking hebben op ons onderwerp.

Europees Handvest voor regionale talen en minderheden:

Artikel 7 (doelstellingen en beginselen) onder B van dit Handvest spreekt over

“de eerbieding van het geografisch gebied van elke streektaal of taal van een minderheid ten einde te verzekeren dat bestaande of nieuwe bestuurlijke indelingen geen belemmering vormen voor de bevordering van de desbetreffende streektaal of taal van een minderheid.”

Opgemerkt moet worden dat de bepaling spreekt over “bevordering”, niet over “behoud”, “conservering”, “bewaren” e.d.

Kaderverdrag inzake de bescherming van de nationale minderheden.

Dit verdrag is explicieter waar het bestuurlijke herindelingen betreft. Uitgangspunt is hier niet zozeer de taal maar “de nationale minderheid”. Naar Nederland vertaald: de positie van de Friezen.

Artikel 16: De partijen onthouden zich van maatregelen die de verhoudingen in de bevolking in gebieden bewoond door personen die behoren tot nationale minderheden, wijzigen en die zijn gericht op beperking van de rechten van en vrijheden voortvloeiend uit de in dit kaderverdrag vervatte beginselen.

De Nederlandse wetgever.

Handvest

Bij de behandeling van de goedkeuringswet (24 092) is het punt dat in dit rapport/advies centraal staat niet besproken. Het beginsel gaf kennelijk geen aanleiding voor nadere gedachtenwisseling. In het “explanatory report” bij dit verdrag wordt in dit verband opgemerkt nadat is vastgesteld dat taalgebied en bestuurlijke eenheid (“administrative unit”) niet altijd kunnen samenvallen:

“If administrative units cannot be adapted to the existence of a regional or minority language, they must at least remain neutral and not have a negative effect on the language. In particular, local or regional authorities must be in a position to discharge their responsibilities in relation to these languages”. (E.P. nr 60).

Deze uitleg is niet direct toepasbaar naar het lijkt op gemeentelijke herindelingen, maar de strekking is die van een “standstill”-bepaling. De taalpositie mag niet verslechteren. De mogelijkheid van decentralisatie of overdracht van verantwoordelijkheden met betrekking tot het Fries en de Friese taalpolitiek wordt uitdrukkelijk als mogelijkheid genoemd.

Kaderverdrag

De Regering benadrukt dat het in artikel 16 van dit verdrag gaat om het tegengaan van “*gerrymandering*”, maatregelen dus die het aandeel van de nationale minderheid in de bevolking wijzigen met het oogmerk rechten en vrijheden te beperken.

In 2011 benadrukt de regering dat het het vaste voornemen van de regering is om de bestuurlijke eenheid van de provincie Fryslân te respecteren. Het kabinetsbeleid, waarbij zij wijst op een eerdere uitspraak van de regering in 1999, respecteert de bestuurlijke eenheid van Fryslân en is, zo merkt Minister van Boxtel op in de nader Memorie van Antwoord aan de EK, “derhalve in overeenstemming met het Kaderverdrag”.

Mevrouw Verdonk verwijst echter bijna 4 jaar later in de Eerste Kamer naar het Kabinet waar ze de vraag aan zal voorleggen. Dit antwoord is het COF niet bekend. Toch is het een cruciale vraag.

Wellicht dat op een geëigend moment de Minister over het standpunt van de regering terzake duidelijkheid kan bieden.

Vragen en Problemen

Het is duidelijk dat bestuurlijke herindeling gevolgen kan hebben voor de positie van het Fries.

Dat is het geval in situaties waarin Fryslân geheel of voor een deel opgaat in *een groter landsdeel* waardoor de Friezen, hoe ook gedefinieerd, een minderheid worden in de nieuwe provincie/regio/landstreek. Het lijkt erop dat vanuit beide verdragen een dergelijke operatie duidelijk tegenkanting ontmoet.

Het is immers bepaald onzeker of de belangen van de Friese taal en de Friese minderheid in die nieuwe bestuurlijke entiteit, waarvan de ingezetenen en de volksvertegenwoordiging in (grote) meerderheid uit niet-Friezen bestaat, op hetzelfde niveau geborgd zijn als in de huidige provincie Fryslân. De bestuurders zullen zich ongetwijfeld zeker in de aanvang en wellicht ook gedwongen door “Den Haag” moeite getroosten om wat er is zoveel mogelijk in stand te houden, maar naarmate de tijd voortschrijdt, nieuwe bezuinigingsronden en nieuwe prioriteiten daarbinnen zich aandienen, zal het Fries gemakkelijk tot een posterioriteit worden.

Het is niet voor niks dat beide verdragen de bestuurlijke entiteit die grotendeels samenvalt met de nationale minderheid (resp. Friese taalgroep) als ideaal ziet.

Waar het gaat om *provinciale grenscorrecties*, bijv. in verband met gemeentelijke herindeling of om andere redenen, die een situatie oplevert waarin de Friese taalgroep of de nationale minderheid Friezen in die voor hen nieuwe provincie (bijv. Groningen of Drenthe) een wel heel kleine minderheid wordt binnen de nieuwe provincie geldt het hierboven gestelde ten aanzien van een groter landsdeel alleen nog maar sterker.

Wanneer het gaat om *gemeentelijke herindeling* binnen Fryslân ligt de zaak gecompliceerder.

Dat heeft te maken met o.a. de onzekerheid rond de vraag wie Fries is? Daar kwamen de bewindslieden van Boxtel en Verdonk eigenlijk niet uit. Onderzoek door de regering gereleveerd leert dat 74% van de in Friesland wonenden zich als Fries beschouwt.

Een ander probleem hier kan zijn dat een gemeente waarbinnen de meeste mensen Fries spreken opgaan in een gemeente waar de meeste ingezetenen Nederlands, Stellingwerfs of stadsfries spreken. Dan wordt de positie van het Fries bevroren in die zin dat hetgeen wat is behouden blijft (althans de eerste tijd), maar de dynamiek die in de oude gemeente bestond “platvalt”. Van bevordering van de taal van de minderheid komt waarschijnlijk niets meer terecht. Weliswaar -zie bijvoorbeeld de taalpolitiek van de gemeente Leeuwarden- kan het zo zijn dat de verantwoordelijke wethouder een adequate en actieve taalpolitiek volgt, maar een dergelijk beleid hangt af van toevallige personen en biedt geen garantie voor de toekomst

Bij gemeentelijke herindelingen komen, in verband met de positie van het Fries, allerlei zaken langs: taalverordening, taalkennis, nieuw aan te trekken personeel, cursussen, voorlichting aan nieuwe inwoners, Fries in overleg met dorpsverenigingen, gebruik van het Fries in het bestuurlijk verkeer, het bedrijfsleven, verenigingen, enz., bij huwelijkssluitingen, op plaatsnaamborden, in gemeentegidsen, klachten- en bezwaarprocedures, Fries in onderwijs en de regimes daarbinnen, subsidiëring Friestalige evenementen, beleidsplannen, stimulering Fries op domeinen als sport instellingen, bij de WMO, enz.

Zoals we hierboven al hebben genoemd wordt in het Handvest en het Kaderverdrag bepaald dat bij nieuwe bestuurlijke indelingen het bestaande niveau van taalrechten voor inwoners van een deelnemende gemeente niet mag verminderen. Daarnaast wordt in het eerste artikel van het Handvest ook genoemd dat het gebruik van de taal in het openbare en particuliere leven aangemoedigd moet worden.

Bij herindelingen moet de uitkomst dan ook zijn dat de positie van de Friese taal in de te ontwikkelen visie een herkenbare plaats krijgt. Het is uiteraard aan het bestuur van de gemeenten in de nieuwe constellatie om een dergelijk taalbeleid vast te stellen, maar wij achten het positief dat er reeds in een vroeg stadium wordt nagedacht over de vraag op welke wijze de Friese taal kan worden beschermd en bevorderd.

Beschermingsmogelijkheden van het Fries

Er zijn zeker mogelijkheden om bij herindeling het Fries te beschermen tegen erosie tengevolge van een andere bestuurscultuur in een nieuwe gemeente omdat de meeste inwoners, c.q. de raad en het college, de taal niet beheersen. Hieronder noemen we een enkele.

1. In de herindelingswet kunnen een aantal garanties worden opgenomen. Zie bijvoorbeeld op een ander terrein de zorgplicht die in de nieuwe Mediawet (artikel 2.170) voor provincies en gemeenten is opgenomen ten aanzien van regionale en lokale publieke omroepen. Maar papier is geduldig, zeker als de uitleg van een en ander in handen ligt van bestuursorganen die niet zo veel zien in een actieve taalpolitiek.
2. Een variant hierop is misschien dat alvorens de fusie tot stand komt betrokkenen (zoals bijvoorbeeld politieke partijen) zich voor de verkiezingen verenigen op de tekst van een *conceptverordening of statuut* dat na de herindeling door de nieuwe raad zo wordt vastgesteld.
3. De nieuwe gemeenteraad kan in het kader van artikel 156 van de Gemeentewet delen of het gehele taalbeleid binnengemeentelijk decentraliseren naar een bestuurscommissie die voor de hele gemeente die gedelegeerde bevoegdheden en taken uitvoert
4. Het taalbeleid kan worden gedifferentieerd. Zo kunnen op de schaal van de voormalige gemeenten die een actieve taalpolitiek voerden commissies als onder 3 bedoeld worden ingesteld.
5. In de nieuwe gemeentelijke organisatie kan de aandacht voor het Fries ook worden geïnstitutionaliseerd door allerlei maatregelen vast te leggen, zoals bijvoorbeeld:
een portefeuillehouder Fries taal en cultuurbeleid
een specifieke (raads)commissie
de verplichting om bij de presentatie van beleid (o.a. verordeningen) verplicht aandacht te geven aan de effecten van het voorgesteld beleid t.a.v. het Fries
een vaste paragraaf in de gemeentelijke beleidsplannen

Het zwakke punt bij 3 als 4 ligt op het financiële vlak. Daarvoor blijft men namelijk afhankelijk van de raad.

Advies

Het COF is zich er volledig van bewust dat de autonomie van de decentrale overheden, zoals onder andere in artikel 124 lid 1 van de Nederlandse Grondwet geattribueerd en die u mede op grond van de Gemeentewet (zoals in art 116 lid 1 en 117 lid 1) en de Provinciewet (zoals in art 114 lid 1 en art 115 lid 1) moet bevorderen, in de weg staat voor een te vergaande curatele op het herindelingsbeleid met het oog op de positie van het Fries en de positie van de Friezen. Maar u en uw ambtsvoorgangers hebben ook steeds de verplichting erkend dat beide verdragen (Handvest en Kaderverdrag) u een zorgplicht opleggen voor de Friese taal en de positie van de nationale minderheid der Friezen. Het is mede met het oog op die twee bovengenoemde zorgplichten dat wij u adviseren om te overwegen in de concept-Herindelingswetten bepalingen op te nemen die de positie van het Fries beschermen en/of in samenspraak met de betrokken decentrale overheden (een of mogelijk meerdere provincies en gemeenten) of organisaties daarvan tot datzelfde doel afspraken te maken.

Prof.mr.dr. Alfons Dölle